

איסור הנאה בחמץ - ולהבנת שורשי תפישת רבי יהודה ובני מחלוקתו את מושג החמץ - שיעור כללי ומסכם

פתיחה

השיעור ייצא לדרך ממחלוקת התנאים במשנה ובבריתא (כח א) אודות איסור הנאה בחמץ. אחרי הבנת עמדת ר' יהודה והחלוקים עליו, נשוטט בסוגיות אחרות שאתרובן למדנו ונסה לגבש השקפה כללית אודות שיטת ר' יהודה באיסור חמץ, שיש לה ביטויים רבים בהלכה כפי שהיא מופיעה במשנת התנאים, וממילא להבין גם את שיטות החולקים עליו.

יש בשיעור גם בחינה של סיכום כמה סוגיות שנלמדו ומבט חדש עליהן. מה שכבר למדתם, חזרו במהירות, והעמיקו לחשוב מחדש על משמעות הסוגיה מתוך בקשת ההשקפה הרחבה של ר' יהודה וחבריו. חשוב שתגיעו למקורות האחרונים העוסקים בשיטת ר' יהודה בביעור חמץ ובמקורות איסור הנאה.

כדי להבין את המחלוקת על איסור הנאה בחמץ אני מציע כשתגיעו במקורות למח' חזקיה ור' אבהו לחזור על הרשימה של איסורי ההנאה ואיסורי האכילה ולנסות לאפיין ולחלק אותם לקבוצות – ואז להבין מה המשמעות של מה שגליתם באופן כללי, ובמיוחד לגבי חמץ.

מקורות

- כח א משנה וגמ' עד... אחד לתוך זמנו, רש"י והתוס': "רבי שמעון", "אם כן", "אחד".
- בהמשך העמ' (כח ב): "אמר מר ומנין לאוכל... אפילו בזמן הזה הוא דאמא". ובסוף העמ': "מני מתניתין... הואיל ועבר עליה בבל יראה". רש"י: (לפי הזמן תוס' "בדין").
- יא ב המשנה והסבר הגמ' למחלוקת. במקביל סוגיית הירושלמי פרק א הל' ד: "ר"מ אומר משש שעות ולמעלה... לא תאכל עליו חמץ על עשייתו".
- מחלוקת אב"י ורבא דף ד ב – ה א על מקור איסור חמץ משש שעות ולמעלה. חזרו עליה ועל הדיון לגביה ובתוס' ה א: "לא תשחט", "זמן שחיטה".
- סג ב במשנה ובגמ' עד... אף על פי שאין עמו בעזרה. רש"י ותוס' "השוחט", "או". סד א: "רבי יהודה אומר... ומאי ניהו תמיד".
- כא א במשנה ובגמ' עמ' ב: "אמר חזקיה... ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה". שלהי הסוגיה בדף כג ב: "יתב ההוא מרבנן... תנהו עניין לאיסור הנאה".
- כז ב: "רבי יהודה אומר אין ביעור... מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה". רש"י. תוס' "חזר", "חמץ".
- י ב: המשנה ובגמ' עד... ורבנן סברי לא גזרינן. במקביל בירושלמי פרק א הל' ג: "א"ר יוחנן טעמא... לא ימצא בתיכם". ובהמשך ההלכה: "רבנן דקיסרין... חוששין".